

# Léčba závislosti na nikotinových sáčkích u dětí a dospívajících – dvě kazuistická sdělení

MUDr. Lenka Štěpánková, Ph.D.

Centrum pro závislé na tabáku 3. interní kliniky VFN a 1. LF UK, Praha

Užívání nikotinových sáčků mezi dětmi i dospívajícími je v posledních několika letech bohužel velmi častým fenoménem. Dosud si nikotinové sáčky dokonce mohly děti i dospívající bez zákonného omezení samy zakoupit. Jejich užívání je velmi nenápadné a pro rodiče, učitele i lékaře těžko identifikovatelné, což dále přispělo k jejich rozšíření. Níže popisujeme dvě rozdílné kazuistiky, které se pohybují na opačných stranách spektra, většina případů neprobíhá ani tak dramaticky jako v kazuistice první, ani však tak bezproblémově a hladce jako v kazuistice druhé.

**Klíčová slova:** závislost, nikotinové sáčky, léčba.

## Treatment of nicotine pouches addiction in children and adolescents – two case reports

The use of nicotine pouches among children and adolescents has unfortunately become a very common phenomenon in the last few years. Until now, children and teenagers could even purchase nicotine pouches themselves without legal restrictions. Their use is very inconspicuous and difficult for parents, teachers and doctors to identify, which further contributed to their spread. Below I want to demonstrate two different case studies that show opposite sides of the spectrum: Most cases do not proceed as dramatically as the first case study describes, nor as smoothly as in the second case study.

**Key words:** addiction, nicotine pouches, treatment.

## Úvod

Nikotinové sáčky (nicotine pouches) jsou malé balíčky obsahující celulózu, vodu, sůl a různé množství nikotinu, často s příchutí, která je činí pro uživatele atraktivnější. Vkládají se do úst, nejčastěji pod dolní či horní ret. Jejich užívání mezi dospělými, ale i dětmi a mládeží, se v posledních letech velmi rychle rozšiřuje (1). Následkem jejich užívání může dojít jak k akutní intoxikaci, tak k rozvoji závislosti na nikotinu.

## Kazuistika 1

Chlapec, 14 let, přichází do Centra pro závislé na tabáku s otcem, který podepisuje informovaný souhlas.

Chlapec byl dosud fyzicky zdravý, porod normální, prodělal běžná dětská onemocnění. Kouření cigaret, alkoholu a jiných drog

chlapec neguje, v minulosti otec o žádném problému s návykovými látkami neví. Otec je úředník, matka v domácnosti, v minulosti byla léčena pro závislost na alkoholu. V posledních 2 letech je chlapec sledován pro dg. ADHD, ale žádné léky pravidelně neužívá.

Žák základní školy, prospěch lehce podprůměrný, ale ve škole dříve neměl vážnější problémy. V posledních měsících se prospěchově velmi zhoršil, při výuce je nesoustředěný, od učitelů přichází opakovaně upozornění na zhoršení prospěchu i chování. Hádá se často doma s otcem i matkou, rodiče mají pocit, že se jim v poslední době začaly ztrácet peníze. Při prohlídce jeho pokoje otec objevil pouzdro s nikotinovými sáčky o střední síle (8 mg nikotinu/sáček). Chlapec se přiznal, že je užívá již několik měsíců, aktuálně v dávce

10 i více ks denně. Na nátlak otce souhlasil, že se objedná ke konzultaci v Centru pro závislé na tabáku.

V úvodu společné konzultace a při odbírání anamnézy je chlapec nejprve zamlklý, více začne samostatně komunikovat až po odchodu otce do čekárny. Udává, že nikotinové sáčky nechce přestat používat, má pocit, že mu pomáhají soustředit se ve škole a že „mu chutnají, zvláště ty s příchutí coca-coly“. Na druhou stranu se mu nelíbí, že když se pokusí je omezit (z finančních důvodů, vydal na ně všechno kapesné), byl velmi podrážděný a naštvaný, špatně se soustředil, měl i několik epizod silnější úzkosti. Po delším motivačním a podpůrném rozhovoru si více uvědomil, že ho závislost na sáčkích omezuje a mohla by se i dále prohlubovat a souhlasí s léčbou.

Po dohodě se synem i otcem je domluveno, že zbytek nikotinových sáček společně cestou domů vyhodí, zakoupí nikotinové pastilky se 4 mg nikotinu. Jsou poučeni o jejich užívání, doporučeno je pomalu je cucat při silné chuti na nikotin či jiných abstinčních příznacích, jako je podrážděnost a nesoustředěnost v maximální dávce 10 ks denně. Otec bude pastilky kupovat a vydávat synovi 10 ks pastilek na den.

Telefonická kontrola po týdnu od první konzultace: Otec udává, že syn se chová o něco lépe a podle jeho informací nikotinové sáčky neužívá, je spokojený, jsou objednáni na osobní kontrolu za další tři týdny.

Plánovaná kontrola za 3 týdny: Vzhledem k tomu, že nepřišli na osobní kontrolu, telefonujeme, zda nechtějí jiný termín. Otec je velmi rozrušený a sděluje, že syn je již několik dní hospitalizován na dětském psychiatrickém oddělení ve FN Motol. U syna došlo k velkému výbuchu vzteku, když mu otec nechtěl vydat peníze na nikotinové sáčky, v hádce otce fyzicky napadl, byl záchrannou službou odvezen k hospitalizaci. Otec nechce, abychom ho znovu kontaktovali, ozval by se, kdyby se chtěli objednat na kontrolu. Další informace o průběhu hospitalizace chlapce a jeho propuštění nemáme.

## Kazuistika 2

Dívka, 16 let, přichází do Centra pro závislé na tabáku poprvé s matkou, která podepsala informovaný souhlas s léčbou, při první konzultaci jsou přítomny obě. Dále obě souhlasí, že bude dívka na další kontroly docházet samostatně.

Jedná se o studentku gymnázia s průměrným prospěchem, bez studijních či kázeňských problémů. Dosud bez významné interní anamnézy a psychických obtíží, bez trvalé medikace.

Cigarety nikdy nekouřila, alkohol někdy na večírku pije v malém množství, jiné drogy zcela neguje. Před třemi měsíci ve skupině kamarádů zkoušela s ostatními nikotinové sáčky s příchutí – různé značky a síly, postupně stále častěji, poté si je začala kupovat sama. Aktuálně užívá nikotinové sáčky se 4 mg nikotinu asi 4 až 5 ks denně, více během dopoledne ve škole a poté jeden cestou ze školy s kamarádkou, doma již večer neužívá.

Sama si uvědomila, že se počet užívaných sáčků začal postupně zvyšovat, když se jej snažila omezit, velmi špatně se ve škole soustředila a pociťovala chuť na nikotin. Začala si sama vyhledávat informace o závislosti na nikotinu a uvědomila si, že v užívání je rizikové pokračovat. Při konzultaci byla aktivní, pozorná, především měla obavy, co se stane po náhlém zanechání používání sáčku „ze dne na den“.

Při úvodní konzultaci, motivačním rozhovoru a po probrání možností léčby se pacientka rozhoduje pro léčbu cytisinem. Pacientce byla nabídnuta možnost léčby pomocí nikotinových pastilek (nikotinové pastilky či žvýkačky jsou obvykle v léčbě dětí a dospívajících první volbou), ale vzhledem k tomu, že obsahují nikotin, dívka je nechce v žádném případě používat. Cytisin (Defumoxan) je lék určený pro pacienty od 18 let, jedná se o parciálního agonistu nikotinových receptorů. Je přírodního původu, jedná se o výtažek ze semen štedřence odvislého, neobsahuje nikotin a má minimum nežádoucích účinků. Obvyklá úvodní dávka je 6 × 1 tbl. denně a přestat kouřit a užívat nikotin je potřeba do pátého dne užívání léků. V tomto konkrétním případě naše pacientka chtěla přestat užívat nikotin co nejdříve, obě s matkou souhlasily s užíváním cytisinu. Zvolena byla nízká dávka 3 × 1 tbl. denně.

Konzultace za 14 dní: Od úvodní konzultace již pacientka nikotinové sáčky (ani jiné

formy tabáku a nikotinu) neužívala. Užívala nadále Defumoxan 3 × 1 tbl. denně, občas večer zapoměla, někdy tedy jen 2 × denně. Chuť na nikotinový sáček byla v prvním týdnu poměrně silná, zvláště když viděla sáčky nebo žvýkáci tabák u kamarádů a krabička „kolovala“. Byla na sebe ale hrdá, že si je vydržela nevzít a chuť na nikotinový sáček vnímá již jako mnohem slabší, nežli v úvodu.

Konzultace za měsíc: Pacientka neužívá žádné formy tabáku a nikotinu, v průběhu druhých 14 dní již používala cytisin pouze nepravidelně, asi 5 × za týden, když byla chuť na sáček vyšší. S průběhem je spokojená, cítí se dobře.

Konzultace za půl roku: Pacientka nadále neužívá žádné formy tabáku ani nikotinu, cytisin použila naposledy 1 tbl. přibližně 2 měsíce po dni D (den, kdy přestala užívat nikotinové sáčky). Nemá problém s abstinencí od tabáku a nikotinu ani v situacích, kdy ostatní vidí kouřit nebo sáčky užívat.

## Závěr

Zde uvedené kazuistiky demonstrují dva mezní případy širokého spektra nezletilých pacientů, kteří přicházejí do léčby pro závislost na nikotinových sáčkách. U všech pacientů je zapotřebí trpělivého, podpůrného přístupu, vysvětlení zdravotních rizik a rizika závislosti (2), včetně finančních aspektů. Vhodná je psychobehaviorální intervence, použití prvků motivačních rozhovorů a spolupráce s rodinou. Pokud je přítomna fyzická závislost na nikotinu (abstinční příznaky z odnětí), je vhodné i použití farmakoterapie (3). U komplikovaných případů dětí a mladistvých i s dalšími závislostmi či psychickými problémy je vhodná těsná spolupráce s dětským psychologem, psychiatrem či adiktologem.

## LITERATURA

1. Gaiha SM, Lin C, Lempert LK, Halpern-Felsher B. Use, marketing, and appeal of oral nicotine products among adolescents, young adults, and adults. *Addictive Behaviors*. 2023 May; 140. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2023.107632>.

2. Gesundheitliche Bewertung von Nikotinbeutel (Nikotinpouches): Aktualisierte Stellungnahme. Oktober 2022;7. Available from: [https://www.bfr.bund.de/cm/343/gesundheitsliche-bewertung-von-nikotinbeutel-nikotin-](https://www.bfr.bund.de/cm/343/gesundheitsliche-bewertung-von-nikotinbeutel-nikotin-pouches.pdf)

[pouches.pdf](https://www.bfr.bund.de/cm/343/gesundheitsliche-bewertung-von-nikotinbeutel-nikotin-pouches.pdf).

3. Králíková E, Zvolská K, Štěpánková L, et al. Doporučení pro léčbu závislosti na tabáku. *Čas. Lék. čes.* 2022;161: 33-43.